ВІТАЛЬ ЦВІРКА

Виталий Цвирко Vital Tsvirka

Славутыя мастакі з Беларусі
Знаменитые художники из Беларуси
Famous artists from Belarus

ВІТАЛЬ ЦВІРКА
Виталий Цвирко Vital Tsvirka

2-е выданне

Мінск
«Беларусь»

УДК [75(476)+929Цвірка](084.1)
ББК 85.143(4Беи)я6
В54

Серыя заснавана ў 2012 годзе

Аўтар ідэі і каардынатар праекта *У.І. Пракапцоў* —
генеральны дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея
Рэспублікі Беларусь, кандыдат мастацтвазнаўства

Аўтар тэксту і складальнік *Н.Л. Сяліцкая*

На вокладцы: В. Цвірка. Каложа (Царква XII ст. у Гродне). 1969. НММ РБ.

ISBN 978-985-01-1030-5

© Сяліцкая Н.Л., тэкст, складанне, 2012
© Нацыянальны мастацкі музей
Рэспублікі Беларусь, фота, 2012
© Выдавецтва «Беларусь», 2012

Творчасць Віталя Канстанцінавіча Цвіркі — гэта з'ява ў мастацкай культуры Беларусі, якая падзяліла існаванне жанру пейзажа ў айчынным выяўленчым мастацтве на тое, што было да яго, і тое, па якім шляху ён развіваецца зараз. Да В. Цвіркі маляўнічы строй беларускай прыроды ўспрымаўся мастакамі хутчэй у жамчужна-туманных, серабрыстых адценнях, якія былі ўласцівыя палотнам В. Бялыніцкага-Бірулі. В. Цвірка адкрыў яркую, кантрастную, экспрэсіўную прыгажосць родных прастораў. Ён па праву лічыцца наватарам, першаадкрывальнікам у стварэнні адмысловага тыпу маляўнічаэпічнага і лірыка-гераічнага пейзажа, які быў невядомы да гэтага ў беларускім мастацтве.

Віталь Канстанцінавіч Цвірка нарадзіўся 1 (14) лютага 1913 года ў вёсцы Радзеева Гомельскага павета Магілёўскай губерні (цяпер Буда-Кашалёўскі раён Гомельскай вобласці) у сям'і сельскіх настаўнікаў. З самага ранняга дзяцінства Віталь убіраў тую творчую атмасферу, што панавала ў іх доме. У яго сям'і была добрая бібліятэка, бацька захапляўся мастацтвам, у доме было шмат рэпрадукцый твораў рускіх жывапісцаў-перасоўнікаў: В. Пярова, І. Рэпіна, І. Крамскага. Нядзіўна, што з часам хлопчык сам пачаў маляваць.

Лёс спрыяў развіццю таленту В. Цвіркі. Ён сустрэў на сваім жыццёвым шляху яркіх, незвычайных мастакоў-педагогаў, якія сваім прафесіяналізмам, аўтарытэтам, светапоглядам аказалі вялікі ўплыў на творчы рост хлопчыка. Яшчэ ў школе (да таго часу сям'я пераехала

ў Мінск) В. Цвірка браў прыватныя ўрокі ў М. Станюты і А. Тычыны, якія стаялі ля вытокаў беларускага мастацтва савецкага перыяду. Віталь з задавальненнем меў зносіны з сябрам сям'і Кандратам Атраховічам (Крапівой), беларускім пісьменнікам, паэтам, драматургам, які быў частым госцем у іх доме. Пазней В. Цвірка ўспамінаў: «Кандрат Кандратавіч значна паглыбіў мае веды ў малюнку. Мала хто ведае, што ён валодаў талентам мастака. Крапіву я лічу адным з першых сваіх настаўнікаў у мастацтве... »[1].

Пасля заканчэння мінскай школы адукацыю В. Цвірка прадоўжыў у Віцебскім мастацкім тэхнікуме (1929—1932). Тут яму пашчасціла вучыцца ў вядомых беларускіх мастакоў: І. Ахрэмчыка, Л. Лейтмана, В. Руцая, У. Хрусталёва, Ф. Фогта, М. Эндэ. Ужо тады ў пачынаючага мастака сфарміравалася цвёрдая пазіцыя ў творчасці, згодна з якой ён імкнуўся сам (а далей стараўся перадаць дадзеную ўстаноўку шматлікім вучням) ніколі не пісаць «пад кальку», а заўсёды адлюстроўваць праз прызму ўласнай душы разнастайнасць навакольнага свету.

Вярнуўшыся пасля вучобы ў Мінск, з 1932 па 1935 год Віталь Канстанцінавіч выкладаў малюнак і чарчэнне ў педагагічным вучылішчы і 25-й агульнаадукацыйнай школе. У гэты ж час (1933) В. Цвірка быў абраны членам аргкамітэта Саюза мастакоў СССР. У 1935 годзе ён паступіў у Маскоўскі дзяржаўны мастацкі інстытут, дзе вучыўся ў знакамітых рускіх пейзажыстаў С. Герасімава, Г. Ражскага, П. Пакаржэўскага, Б. Іагансона, А. Дайнекі, І. Грабара. На ўсё жыццё В. Цвірка запомніў словы прафесара П. Пакаржэўскага: «На пейзаж я гляджу як на крыніцу жывой сувязі з прыродай, успрымаю яго як музыку, як паэзію»[2]. Другім выдатным мастаком і педагогам, што паўплываў на развіццё таленту Віталя Канстанцінавіча, быў С. Герасімаў, які прывіваў студэнтам

---

[1] Виталий Цвирко. Каталог выставки произведений / Авт. вступ. статьи О. А. Сурский. — Москва, 1983. — 32 с. : ил.

[2] Віталь Цвірка. Выстаўка твораў народнага мастака БССР, прысвечаная 75-годдзю з дня нараджэння. Каталог / Склад.: І. В. Назімава. — Мінск: Беларусь, 1988. — 24 с. : іл.

«упартую працавітасць, імкненне да цэльнасці, яснасці, прастаты»[3]. Паступова назапашаны ў маскоўскай навучальнай установе багаты вопыт трансфармаваўся ва ўласнае мастацкае бачанне майстра. Ужо падчас вучобы ў інстытуце В. Цвірка вызначыў для сябе прыярытэты ў мастацтве: ён зрабіў свой выбар на карысць жанру пейзажа. Яшчэ знаходзячыся ў Самаркандзе (Узбекістан), куды ў 1942 годзе быў эвакуіраваны Маскоўскі дзяржаўны мастацкі інстытут, В. Цвірка стварыў цыкл эцюдаў, у якіх адлюстраваў своеасаблівасць паўднёвай прыроды («Раніца ў кішлаку», «На осліку», «Узбекскі дворык»; усе — 1943). Аднак сярод карцін, напісаных у 1940—1950-я гады, ёсць і сюжэтна-тэматычныя кампазіцыі, непазбежныя ў творчасці любога савецкага мастака таго часу, які хацеў «не выпасці» за рамкі афіцыйнага мастацтва. Такім творам стала дыпломная праца «Першы арышт І. В. Сталіна» (1942), якую Віталь Канстанцінавіч з поспехам абараніў у Самаркандзе. Пасля ім былі створаны такія буйнамаштабныя кампазіцыі на гістарычныя сюжэты, як «Нязкораныя» (1947), «Паўстанне рыбакоў на возеры Нарач» (1957) і інш. Але для В. Цвіркі зварот да шматфігурных палотнаў на гісторыка-рэвалюцыйную тэму быў вельмі непрацяглым перыядам у творчасці.

У 1944 годзе Віталь Канстанцінавіч стаў членам Маскоўскага аддзялення Саюза мастакоў СССР. У гэтым жа годзе ён вярнуўся ў беларускую сталіцу, дзе практычна адразу атрымаў буйны заказ на стварэнне серыі мемарыяльных гарадскіх пейзажаў, звязаных з падзеямі Вялікай Айчыннай вайны, а таксама партрэтаў удзельнікаў партызанскага руху для Дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Стварыўшы значныя сюжэтна-тэматычныя кампазіцыі, якія адказвалі патрабаванням сацыялістычнага рэалізму (як вынік — у 1946 годзе В. Цвірка быў прыняты ў Саюз мастакоў БССР), ён, тым не менш, не пакідаў творчых

[3] Виталий Цвирко. Каталог выставки произведений / Авт. вступ. статьи О. А. Сурский. — Москва, 1983. — 32 с. : ил.

пошукаў у трактоўцы вобраза роднай беларускай прыроды. Ён адчуваў, што менавіта пейзаж — гэта той жанр, у якім магчыма найбольш поўна раскрыць лепшыя бакі свайго таленту. Не выключана, што на выбар мастака паўплывала і тое, што ён вярнуўся на радзіму яшчэ да заканчэння вайны. Мінск ляжаў у руінах. Неверагодны хаос панаваў навокал. Убачанае пакінула глыбокі след у душы і памяці мастака. У Мінску В. Цвірка канчаткова ўмацаваўся ў пазіцыі пейзажыста. «Хацелася выпісаць кожнае дрэва, кожны кусцік, ручай, масток, таму што ўсё гэта для мяне сімвалізавала вяртанне на родную зямлю. Пейзаж быў адваяваным багаццем», — успамінаў мастак пазней[4].

У 1940-я — пачатку 1950-х гадоў яго эцюды яшчэ не валодалі тым непаўторным аўтарскім почыркам, які праз дзесяцігоддзе будзе заўсёды вылучаць творы В. Цвіркі з шэрагу іншых. Аднак ужо ў такіх карцінах, як «Сакавік», «Сакавік. Халодны дзень» (абедзве — 1947 год), адгадваўся будучы вялікі пейзажыст. Гэтыя творы адрозніваюцца выключным пачуццём колеру, свабодай жывапіснай мовы. У іх мастак беспамылкова перадаў ледзь улоўны пераходны стан у беларускай прыродзе, напоўніў змест непасрэдным лірычным перажываннем. Мастацтвазнаўца І. Назімава так характарызуе дадзеныя карціны: «Экспрэсія мазка нагадвае эцюды самаркандскай серыі, аднак іх гарачы каларыт змяняецца да прыглушанай гамы, якая найбольш адпавядае скупому сонцу Беларусі... Сціплыя сельскія матывы пад пэндзлем мастака пачынаюць гучаць, як струны яго душы»[5].

У сілу аб'ектыўных прычын у перыяд з 1948 па 1953 год мастаком не было створана нічога, што адпавядала б сапраўднай моцы яго таленту. Аднак, будучы яркім, таленавітым, энергічным чалавекам, Віталь Канстанцінавіч кампенсаваў некаторую «зажатасць» у творчасці пры дапамозе выкладчыцкай дзейнасці, у якой дасягнуў значных поспехаў.

---

[4] Віталь Цвірка. Выстаўка твораў народнага мастака БССР, прысвечаная 75-годдзю з дня нараджэння. Каталог / Склад.: І. В. Назімава. — Мінск: Беларусь, 1988. — 24 с. : іл.

[5] Там жа.

З 1947 па 1953 год В. Цвірка навучаў студэнтаў малюнку, жывапісу і кампазіцыі ў Мінскім мастацкім вучылішчы, у 1956—1963 гадах загадваў кафедрай жывапісу ў Беларускім тэатральна-мастацкім інстытуце. У 1958 годзе яму было прысвоена вучонае званне дацэнта і ён стаў рэктарам гэтага ж інстытута.

Смелы наватар, які меў актыўную пазіцыю ў жыцці і творчасці, В. Цвірка ва ўсім імкнуўся да дасканаласці. У сістэме выкладання ён выкарыстоўваў уласныя метады. Для яго было прынцыпова важным заўсёды падтрымліваць непасрэдную сувязь са студэнтамі. Народны мастак Беларусі Л. Шчамялёў з удзячнасцю гаварыў, што менавіта ён, Віталь Канстанцінавіч, цудоўны жывапісец і настаўнік, у тыя студэнцкія гады падтрымаў яго ў няпростых пошуках уласнага мастацкага «я». Аб славутых пленэрах, на якія В. Цвірка часта выязджаў са студэнтамі, можна пісаць бясконца. У мастацкім асяроддзі да гэтага часу пра гэта ходзяць легенды... Менавіта ў нязмушаных паўфармальных абставінах маэстра адкрываў вучням усё новыя гарызонты хараства прыроды Беларусі і сакрэты свайго майстэрства. У гэтым В. Цвірка, свядома ці не, прытрымліваўся традыцыі старых майстроў, калі настаўнік працаваў побач са сваімі падапечнымі і тыя маглі непасрэдна назіраць за працэсам стварэння шэдэўра. Ён вучыў, што нельга абыякава пісаць прыроду, трэба, перш за ўсё, адчуць унутры сябе імпульс, запаліць іскру, прасякнуцца глыбіннай мудрасцю законаў гармоніі, па якіх існуе ўсё жывое на зямлі, і самому стаць часткай гэтага... «Толькі сам-насам з прыродай можна пачуць яе сэрца», — казаў В. Цвірка[6].

Бліжэй да сярэдзіны 1950-х гадоў, калі яму было ўжо за сорак, у майстра пачаўся творчы ўздым. Шмат у чым гэта было абумоўлена агульнымі зменамі, якія адбыліся ў грамадскай і мастацкай сферах жыцця краіны. З гэтага часу шматграннае і непаўторнае аблічча беларускай прыроды

---

[6] Віталь Цвірка. Выстаўка твораў народнага мастака БССР, прысвечаная 75-годдзю з дня нараджэння. Каталог / Склад.: І. В. Назімава. — Мінск: Беларусь, 1988. — 24 с. : іл.

з'яўлялася для В. Цвіркі нязменнай невычэрпнай крыніцай натхнення. Адным з першых пейзажаў, які стаў «паваротным» у творчым лёсе мастака, можна назваць карціну «Каля млына» (1954), напісаную на Стаўбцоўшчыне. З гэтага часу яго талент загучаў у поўную сілу. Дзякуючы актыўнай творчай пазіцыі, бясспрэчнаму аўтарытэту сярод калег і таму ўкладу, які ён унёс у развіццё нацыянальнай школы жывапісу, Віталь Канстанцінавіч быў прызначаны сакратаром праўлення Саюза мастакоў СССР (1961—1967), а з 1962 па 1963 год узначальваў Саюз мастакоў БССР.

Прынцыпам работы В. Цвіркі стаў пастаянны пошук новых вобразных матываў родных пейзажаў, іх арыгінальных кампазіцыйных рашэнняў. Ён аддаваў перавагу рабоце на ўлонні прыроды, атрымліваў неабходны творчы імпульс ад непасрэдных зносін з ёй. Пісаў на адным дыханні: яму хапала аднаго — двух сеансаў. В. Цвірка ўмеў улавіць у кожным матыве тое галоўнае, што вызначала яго сутнасць, пры гэтым свае яркія ўражанні ён віртуозна абагульняў сучаснымі выяўленчымі прыёмамі.

У канцы 1950 — пачатку 1960-х гадоў новым для мастацкай мовы станковага жывапісу стала прыўнясенне ў яго лаканізму, экспрэсіўнасці, вострых лінейных рытмаў, каларыстычнай стрыманасці з яркімі каляровымі акцэнтамі — сродкаў выразнасці, характэрных для манументальнага мастацтва. Гэта было звязана з так званым «суровым стылем», які прыйшоў на змену пафаснаму мастацтву сталінскай эпохі. У жанры пейзажа такія тэндэнцыі выявіліся ў стварэнні палотнаў эпічнага гучання, абагульненых вобразаў-сімвалаў роднай зямлі. У карцінах дадзенага перыяду («Лагойскі сказ» (1960), «Мая Радзіма» (1960), «На возеры Свір» (1962), «Нёман» (1962), «Сказанне пра Палессе» (1964—1965) і «Браслаў» (1966) (абедзве — з серыі «На зямлі беларускай»)) В. Цвірка імкнуўся найбольш поўна выявіць тыповыя прыкметы беларускай прыроды і ў яркай маляўнічай форме ўвасобіць прыгажосць прастораў роднай Беларусі, захаваць яе рамантычны вобраз. За серыю пейзажаў

у 1963 годзе В. Цвірку было прысвоена ганаровае званне «Народны мастак БССР», а ў 1967 годзе за серыю пейзажаў «На зямлі беларускай» — ганаровае званне «Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР». Аднак мастак даволі хутка адышоў ад захаплення «суровым стылем». Яго яркае выдатнае дараванне не магло абмежавацца ні адным з канонаў, якія існавалі ў мастацтве. На аснове сінтэзу ўражанняў ад непасрэднага назірання прыроды ў мастака выпрацаваўся своеасаблівы стыль, які адрозніваўся ад усяго таго, што было зроблена ім у папярэдні перыяд. Нягледзячы на пераход да экспрэсіўнага мазка, яго пейзажы станавіліся ўсё больш рэалістычнымі. Пры гэтым майстар лічыў, што «...важна захоўваць такі погляд на прыроду, каб пейзаж пазнаваўся менавіта як беларускі, які не зблытаеш ні з якім іншым»[7].

Ён стварыў шматлікія пейзажы-паданні, якія сталі класікай беларускага жывапісу («Браслаў» (1966), «У Пясках» (1966), «Родны край» (1968), «Стоўбцы» (1968), «Ганча — зямля партызанская» (1969), «Каложа» (1969), «Заслаўе» (1974), «Сакавіцкае сонца» (1982), «Ружовы дзень» (1982)). У творах В. Цвіркі амаль заўсёды адсутнічалі знешнія прыкметы часу. Пры гэтым сам вобразны строй яго карцін, арыгінальнасць кампазіцыйных рашэнняў, энергічны лінейны рытм, магутны каларыт, экспрэсіўны мазок адпавядалі духу эпохі, у якую жыў і тварыў маэстра. У лепшых творах В. Цвіркі заўсёды прысутнічала свая нязменная тэма і свой лейтматыў.

З 1980-х гадоў В. Цвірка захапіўся жанрам нацюрморта, які значна ўзбагаціў яго эксперыментальную творчасць. Манументальны эпічны лад кампазіцыйных рашэнняў нацюрмортаў (характэрны для творчасці сталага майстра ў цэлым) спалучаўся з камернасцю, інтымнасцю («Нацюрморт з вазай. Восеньскі матыў», «Нацюрморт з люстэркам», «Нацюрморт з нарцысамі», усе — 1982). У іх В. Цвірка сцвярджаў паэзію штодзённасці і захапляўся ёю, угледзеўшы ў штодзённым Вечнасць.

[7] Крепак Б. А. Виталий Цвирко / Б. А. Крепак. — Минск: Беларусь, 1985. — 427 с. : ил.

Майстар у роўнай ступені валодаў рознымі тэхнікамі: акварэллю, тэмперным і алейным жывапісам. Безумоўна, перавагу ён аддаваў апошняму. Аднак яго акварэльныя эцюды заслугоўваюць асобнага разгляду. Прырода гэтага матэрыялу была сугучная творчаму тэмпераменту Віталя Канстанцінавіча. Акварэльныя пейзажы В. Цвіркі адрозніваюцца незвычайнай свабодай валодання тэхнікай і вобразнай непаўторнасцю. У такіх акварэлях мастака, як «Позняя восень», «Адліга» (абедзве — 1975), «Лагойшчына», «Першая зеляніна», «Талы снег», «Царква ў Заслаўі» (усе — 1980), адчуваецца асаблівы стан паветранага асяроддзя беларускай прыроды. Нярэдка майстар выкарыстоўваў акварэль для стварэння зімовых пейзажаў. Некранутая беласць паперы прасвечвае скрозь празрысты пласт вадзяных фарбаў у карціне «Касцёл у Ракаве» (1980). У гэтай рабоце В. Цвірка, шляхам лёгкіх размывак і найтанчэйшых каляровых нюансаў, дамогся эфекту пераліваў святла на пышнай паверхні снегу.

Ужо сучаснікі разумелі значэнне творчасці В. Цвіркі для нацыянальнай школы жывапісу Беларусі і ацанілі яго заслугі: за асобы ўнёсак у развіццё беларускага мастацтва яму было прысвоена ганаровае званне «Заслужаны дзеяч мастацтваў БССР» (1955), акрамя гэтага мастак быў узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга (1971), медалём Францыска Скарыны (1993) і інш.

Не стала маэстра 11 чэрвеня 1993 года. Ён пайшоў з жыцця на 81-м годзе і быў пахаваны на Усходніх могілках у Мінску.

Віталь Цвірка з тых мастакоў, каго беспамылкова пазнаеш не па подпісу, але па аўтарскім почырку. Сваёй творчасцю Віталь Канстанцінавіч шмат у чым заклаў традыцыі, па якіх працягвае развівацца беларускі пейзажны жывапіс. Ён выхаваў цэлую плеяду вучняў, многія з якіх пасля зрабілі значны ўклад у развіццё айчыннага мастацтва. «Маімі сапраўднымі паслядоўнікамі з'яўляюцца тыя мастакі, якія вучыліся ў мяне, але іх творы зусім непадобныя на мае. Гэта —

Л. Шчамялёў, Д. Алейнік, Б. Аракчэеў, М. Казакевіч, Г. Паплаўскі, І. Рэй і многія іншыя», — казаў В. Цвірка[8].

Творы В. Цвіркі знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь, фондах Беларускага саюза мастакоў, Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва ў Мінску, Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, краязнаўчых музеях Беларусі, Траццякоўскай галерэі ў Маскве і іншых музеях Расійскай Федэрацыі, а таксама прыватных калекцыях Беларусі і замежных краін. На сённяшні дзень збор карцін Віталя Цвіркі ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь — 156 твораў — з'яўляецца адным з самых буйных у свеце. Калекцыя ў поўнай меры адлюстроўвае асноўныя этапы творчасці майстра.

Наталля Сяліцкая

---

[8] Крепак Б. А. Виталий Цвирко / Б. А. Крепак. — Минск: Беларусь, 1985. — 427 с. : ил.

Творчество Виталия Константиновича Цвирко — это явление в художественной культуре Беларуси, которое поделило существование жанра пейзажа в отечественном изобразительном искусстве на то, что было до него, и то, по какому пути оно развивается сейчас. До В. Цвирко живописный строй белорусской природы воспринимался художниками скорее в жемчужно-туманных, серебристых оттенках, свойственных полотнам В. Бялыницкого-Бирули. В. Цвирко открыл яркую, контрастную, экспрессивную красоту родных просторов. Он по праву считается новатором, первооткрывателем в создании особого типа картинно-эпического и лирико-героического пейзажа, неведомого до этого в белорусском искусстве.

Виталий Константинович Цвирко родился 1(14) февраля 1913 года в деревне Радеево Гомельского уезда Могилевской губернии (ныне Буда-Кошелевский район Гомельской области) в семье сельских учителей. С самого детства Виталий впитывал ту творческую атмосферу, что царила у них в доме. У его родителей была хорошая библиотека, отец увлекался искусством, в доме было много репродукций произведений русских живописцев-передвижников: В. Перова, И. Репина, И. Крамского. Неудивительно, что со временем мальчик сам начал рисовать.

Судьба благоприятствовала развитию таланта В. Цвирко. Он повстречал на своем жизненном пути ярких, незаурядных художников-педагогов, своим профессионализмом, авторитетом, мировоззрением оказавших огромное влияние на творческий рост мальчика. Учась в школе (к тому времени семья переехала в Минск), В. Цвирко брал частные уроки

у М. Станюты и А. Тычины, которые стояли у истоков белорусского искусства советского периода. Виталий с удовольствием общался с другом семьи Кондратом Атраховичем (Крапивой), белорусским писателем, поэтом, драматургом, который был частым гостем в их доме. Впоследствии В. Цвирко вспоминал: «Кондрат Кондратович значительно углубил мои познания в рисунке. А ведь мало кто знает, что он владел незаурядным даром художника. Крапиву я считаю одним из первых своих наставников в искусстве…» [1].

После окончания минской школы образование В. Цвирко продолжил в Витебском художественном техникуме (1929—1932). Здесь ему посчастливилось учиться у известных белорусских художников: И. Ахремчика, Л. Лейтмана, В. Руцая, В. Хрусталева, Ф. Фогта, М. Энде. Уже тогда у начинающего художника сформировалась твердая позиция в творчестве, согласно которой он стремился сам (а в дальнейшем старался передать данную установку многочисленным ученикам) никогда не писать «под кальку», а всегда выражать сквозь призму собственной души многообразие окружающего мира.

Вернувшись после учебы в Минск, с 1932 по 1935 год Виталий Константинович преподавал рисунок и черчение в педагогическом училище и 25-й общеобразовательной школе. В этот же период (1933) В. Цвирко был избран членом оргкомитета Союза художников СССР. В 1935 году он поступил в Московский государственный художественный институт, где учился у знаменитых русских пейзажистов С. Герасимова, Г. Ряжского, П. Покаржевского, Б. Иогансона, А. Дейнеки, И. Грабаря. На всю жизнь В. Цвирко запомнил слова профессора П. Покаржевского: «На пейзаж я смотрю как на источник живой связи с природой, воспринимаю его как музыку, как поэзию»[2]. Другим выдающимся художником и педа-

---

[1] Виталий Цвирко. Каталог выставки произведений / Авт. вступ. статьи О. А. Сурский. — Москва, 1983. — 32 с. : ил.

[2] Віталь Цвірка. Выстаўка твораў народнага мастака БССР, прысвечаная 75-годдзю з дня нараджэння. Каталог / Склад.: І. В. Назімава. — Мінск: Беларусь, 1988. — 24 с. : іл.

гогом, во многом повлиявшим на развитие таланта Виталия Константиновича, был С. Герасимов, прививавший студентам «упорное трудолюбие, стремление к цельности, ясности, простоте»[3]. Постепенно накопленный в московском вузе богатый опыт трансформировался в собственное художественное видение мастера. Уже во время учебы в институте В. Цвирко определил для себя приоритеты в искусстве: он сделал свой выбор в пользу жанра пейзажа. Еще находясь в Самарканде (Узбекистан), куда в 1942 году был эвакуирован Московский государственный художественный институт, В. Цвирко создал цикл этюдов, в которых художник запечатлел своеобразие южной природы («Утро в кишлаке», «На ослике», «Узбекский дворик»; все—1943). Однако среди картин В. Цвирко, написанных в 1940—1950-е годы, есть и сюжетно-тематические композиции, неизбежные в творчестве любого советского художника того времени, желающего «не выпасть» за рамки официального искусства. Первым таким произведением стала дипломная работа «Первый арест И. В. Сталина» (1942), которую Виталий Константинович с успехом защитил в Самарканде. Впоследствии им были созданы такие крупномасштабные композиции на исторические сюжеты, как «Непокоренные» (1947), «Восстание рыбаков на озере Нарочь» (1957) и др. Но для В. Цвирко обращение к многофигурным полотнам на историко-революционную тему было весьма непродолжительным периодом в творчестве.

В 1944 году Виталий Константинович стал членом Московского отделения Союза художников СССР. В этом же году он вернулся в белорусскую столицу, где практически сразу получил крупный заказ на создание серии мемориальных городских пейзажей, связанных с событиями Великой Отечественной войны, а также портретов участников партизанского движения для Государственного музея истории Великой Отечественной войны. Создав значительные сюжетно-тематические композиции, отве-

---

[3] Виталий Цвирко. Каталог выставки произведений / Авт. вступ. статьи О. А. Сурский. — Москва, 1983. — 32 с. : ил.

чающие требованиям социалистического реализма (как следствие — в 1946 году В. Цвирко был принят в Союз художников БССР), он, тем не менее, не оставлял творческих поисков в трактовке образа родной белорусской природы. Он чувствовал, что именно пейзаж — это тот жанр, в котором возможно наиболее полно раскрыть лучшие стороны своего дарования. Не исключено, что на выбор художника повлияло и то, что он вернулся на родину еще до окончания войны. Минск лежал в руинах. Невероятный хаос царил вокруг. Увиденное оставило глубокий след в душе и памяти художника. В Минске В. Цвирко окончательно укрепился в позиции пейзажиста. «Хотелось выписать каждое дерево, каждый кустик, ручей, мостик, потому что все это для меня символизировало возвращение на родную землю. Пейзаж был отвоеванным богатством», — вспоминал художник позднее[4].

В 1940—начале 1950-х годов его этюды еще не обладали тем неповторимым авторским почерком, который спустя десятилетие будет всегда выделять произведения В. Цвирко из ряда других. Однако уже в таких картинах, как «Март», «Март. Холодный день» (обе — 1947), угадывался будущий великий пейзажист. Эти произведения отличаются исключительным чувством цвета, свободой живописного языка. В них художник безошибочно передал едва уловимые переходные состояния в белорусской природе, наполнив содержание непосредственным лирическим переживанием. Искусствовед И. Назимова так характеризует данные картины: «Экспрессия мазка напоминает этюды самаркандской серии, однако их жаркий колорит сменяется на приглушенную гамму, наиболее соответствующую скупому солнцу Беларуси… Скромные сельские мотивы под кистью художника начинают звучать, как струны его души»[5].

В силу объективных причин в период с 1948 по 1953 год художником не было создано ничего, что соответствовало бы истинной мощи его

---

[4] Віталь Цвірка. Выстаўка твораў народнага мастака БССР, прысвечаная 75-годдзю з дня нараджэння. Каталог / Склад.: І. В. Назімава. — Мінск: Беларусь, 1988. — 24 с. : іл.

[5] Там же.

таланта. Однако, будучи ярким, одаренным, энергичным человеком, Виталий Константинович компенсировал некоторую «зажатость» в творчестве посредством преподавательской деятельности, в которой значительно преуспел. С 1947 по 1953 год В. Цвирко обучал студентов рисунку, живописи и композиции в Минском художественном училище, в 1956—1963 годах заведовал кафедрой живописи в Белорусском театрально-художественном институте. В 1958 году ему было присвоено ученое звание доцента, и тогда же он стал ректором Белорусского театрально-художественного института.

Смелый новатор, имеющий активную позицию в жизни и творчестве, В. Цвирко во всем стремился к совершенству. В системе преподавания он использовал собственные методы. Для него было принципиально важным всегда поддерживать непосредственную связь со студентами. Народный художник Беларуси Л. Щемелев с благодарностью вспоминал, что именно он, Виталий Константинович, великолепный живописец и учитель, в те студенческие годы поддержал его в непростых поисках собственного художественного «я». О знаменитых пленэрах, на которые В. Цвирко часто выезжал со студентами, можно писать бесконечно. В художественной среде до сих пор об этом ходят легенды… Именно в полуформальной непринужденной обстановке маэстро открывал ученикам все новые горизонты великолепной природы Беларуси и секреты своего мастерства. В этом В. Цвирко, осознанно или нет, следовал традиции старых мастеров, когда учитель работал рядом со своими подопечными и те могли непосредственно наблюдать за процессом создания шедевра. Он учил, что нельзя бездушно писать природу, нужно прежде всего почувствовать внутри себя импульс, зажечь искру, проникнуться глубинной мудростью законов гармонии, по которым существует все живое на земле, и самому стать частью этого… «Только наедине с природой можно услышать ее сердце», — говорил В. Цвирко[6].

---

[6] Віталь Цвірка. Выстаўка твораў народнага мастака БССР, прысвечаная 75-годдзю з дня нараджэння. Каталог / Склад.: І. В. Назімава. — Мінск: Беларусь, 1988. — 24 с. : іл.

Ближе к середине 1950-х годов, когда ему было уже за сорок, в жизни мастера начался творческий подъем. Во многом это было обусловлено общими изменениями, произошедшими в общественной и художественной сферах жизни страны. С этого времени многогранный и неповторимый облик белорусской природы являлся для В. Цвирко постоянным неисчерпаемым источником вдохновения. Одним из первых пейзажей, ставшим «поворотным» в его творческой судьбе, можно назвать картину «Около мельницы» (1954), написанную на Столбцовщине. Отныне талант художника зазвучал в полную силу. Благодаря активной творческой позиции, неоспоримому авторитету среди коллег и тому вкладу, который он внес в развитие национальной школы живописи, Виталий Константинович был назначен секретарем правления Союза художников СССР (1961—1967), а с 1962 по 1963 год возглавлял правление Союза художников БССР.

Принципом работы В. Цвирко стал постоянный поиск новых образных мотивов родных пейзажей, их оригинальных композиционных решений. Он предпочитал творить на лоне природы, получая необходимый творческий импульс от непосредственного общения с ней. Писал на одном дыхании: ему хватало одного — двух сеансов. В. Цвирко умел уловить в каждом мотиве то главное, что составляло его сущность. Свои яркие впечатления он виртуозно воплощал на холсте с помощью современных изобразительных приемов.

В конце 1950 — начале 1960-х годов новым для художественного языка станковой живописи стало привнесение в него лаконизма, экспрессивности, острых линейных ритмов, колористической сдержанности с яркими цветовыми акцентами — средств выразительности, характерных для монументального искусства. Это было связано с так называемым «суровым стилем», который пришел на смену пафосному искусству сталинской эпохи. В жанре пейзажа такие тенденции проявились в создании полотен эпического звучания, обобщенных образов-символов родной земли. В картинах данного периода («Логойский сказ» (1960), «Моя Родина» (1960), «На озере Свирь» (1962), «Неман» (1962), «Сказание о Полесье»

(1964—1965) и «Браслав» (1966) (обе — из серии «На земле белорусской»)) В. Цвирко стремился наиболее полно выявить типичные признаки белорусской природы и в яркой живописной форме воплотить красоту просторов родной Беларуси, запечатлеть ее романтический образ. За серию пейзажей в 1963 году ему было присвоено почетное звание «Народный художник БССР», а в 1967 году за серию пейзажей «На земле белорусской» — почетное звание «Лауреат Государственной премии БССР». Однако художник довольно скоро отошел от увлечения «суровым стилем». Его яркое и незаурядное дарование не могло ограничиться ни одним из канонов, существовавших в искусстве. На основе синтеза впечатлений от непосредственного наблюдения природы у художника выработался своеобразный стиль, отличающийся от всего того, что было сделано им в предыдущий период. Несмотря на переход к экспрессивному мазку, его пейзажи становились все более реалистичными. При этом мастер считал, что «...важно сохранять такой взгляд на природу, чтобы пейзаж узнавался именно как белорусский, который не спутаешь ни с каким другим»[7].

Он создал многочисленные пейзажи-сказания, которые стали классикой белорусской живописи («Браслав» (1966), «В Песках» (1966), «Родной край» (1968), «Столбцы» (1968), «Ганча — земля партизанская» (1969), «Коложа» (1969), «Заславль» (1974), «Мартовское солнце» (1982), «Розовый день» (1982)). В произведениях В. Цвирко почти всегда отсутствовали внешние приметы времени. При этом сам образный строй его картин, оригинальность композиционных решений, энергичный линейный ритм, мощный колорит, экспрессивный мазок соответствовали духу эпохи, в которую жил и творил маэстро. В лучших произведениях В. Цвирко всегда присутствовала своя неизменная тема и свой лейтмотив.

С 1980-х годов В. Цвирко увлекся жанром натюрморта, значительно обогатившим его экспериментальное творчество. Монументальный эпический строй композиционных решений натюрмортов (характерный для творчества зрелого мастера в целом) сочетался с камерностью, интим-

---

[7] Крепак Б. А. Виталий Цвирко / Б. А. Крепак. — Минск : Беларусь, 1985. — 427 с. : ил.

ностью содержания («Натюрморт с вазой. Осенний мотив», «Натюрморт с зеркалом», «Натюрморт с нарциссами», все — 1982). В них В. Цвирко утверждал поэзию повседневности и восхищался ею, усмотрев в обыденном Вечность.

Мастер в равной степени владел разными техниками: акварелью, темперной и масляной живописью. Безусловно, предпочтение он отдавал последней. Однако его акварельные этюды заслуживают отдельного рассмотрения. Природа этого материала была очень созвучна творческому темпераменту Виталия Константиновича. Акварельные пейзажи В. Цвирко отличаются необыкновенной свободой владения техникой и образной неповторимостью. В таких акварелях художника, как «Поздняя осень», «Оттепель» (обе — 1975), «Логойщина», «Первая зелень», «Талый снег», «Церковь в Заславле» (все — 1980), ощущается особое состояние воздушной среды белорусской природы. Нередко мастер использовал акварель для создания зимних пейзажей. Девственная белизна бумаги просвечивает сквозь прозрачный слой водяных красок в картине «Костел в Ракове» (1980). В данной работе В. Цвирко, путем легких размывок и тончайших цветовых нюансов, добился эффекта переливов света на пышной поверхности снега.

Уже современники понимали значение творчества В. Цвирко для национальной школы живописи Беларуси и оценили его заслуги: за особый вклад в развитие белорусского искусства ему было присвоено почетное звание «Заслуженный деятель искусств БССР» (1955), кроме этого художник был награжден орденом Трудового Красного Знамени (1971), медалью Франциска Скорины (1993) и др.

Не стало маэстро 11 июня 1993 года. Он ушел из жизни на 81-м году и был похоронен на Восточном кладбище в Минске.

В. Цвирко из тех художников, кого безошибочно узнаешь не по подписи, но по авторскому почерку. Своим творчеством Виталий Константинович во многом заложил традиции, по которым продолжает развиваться белорусская пейзажная живопись. Он воспитал целую плеяду

учеников, многие из которых впоследствии внесли значительный вклад в развитие отечественного искусства. «Моими настоящими последователями являются те художники, которые учились у меня, но их произведения совершенно непохожи на мои. Это — Л. Щемелев, Д. Алейник, Б. Аракчеев, Н. Казакевич, Г. Поплавский, И. Рей и многие другие», — говорил В. Цвирко[8].

Произведения В. Цвирко находятся в Национальном художественном музее Республики Беларусь, фондах Белорусского союза художников, Музее современного изобразительного искусства в Минске, Белорусском государственном музее истории Великой Отечественной войны, краеведческих музеях Беларуси, Третьяковской галерее в Москве и других музеях Российской Федерации, а также частных коллекциях Беларуси и зарубежных стран. На сегодняшний день собрание картин Виталия Цвирко в Национальном художественном музее Республики Беларусь — 156 произведений — является одним из самых крупных в мире. Коллекция в полной мере отражает основные этапы творчества мастера.

Наталья Селицкая

---

[8] Крепак Б. А. Виталий Цвирко / Б. А. Крепак. — Минск : Беларусь, 1985. — 427 с.: ил.

Creative work of Vital Kanstantsinavich Tsvirka divided the existence of the genre of landscape in Belarus in two — the genre that had existed before Tsvirka and the way it is developing now. Belarusian nature had always been depicted in misty pearl-silver hues typical to painting of V. Byalynitsky-Birulya. V. Tsvirko discovered bright, contrasting and expressive beauty of the native land. He is rightfully considered a pioneer in the creation of a special type of epic, lyric and heroic landscape unknown to Belarusian art before.

Vital Kanstantsinavich Tsvirka was born on the 1st (14th) of February, 1913 in the village of Radzeeva, Gomel district, Magileu province (now Buda-Kashaleva district, Gomel region) in the family of village teachers. Since the childhood Vital had imbibed the artistic atmosphere of his home. The parents possessed a good library, his father was interested in art and there were a lot of reproductions of the Itinerants (V. Perov, I. Repin, I. Kramskoy) at home. No wonder that the boy in time began to draw himself.

Destiny favoured the development of V. Tsvirka's talent. He met great artists-teachers who influenced the artistic growth of the boy with their professional qualities, authority and world outlook. While at school V. Tsvirka took private lessons from M. Stanyuta and A. Tychina who were originators of Belarusian art of the Soviet period. With great pleasure Vitaly communicated with family friend Kandrat Atrahovich (Krapiva), the Belarusian writer, poet and play writer who was a frequent guest at their home. Afterwards V. Tsvirka said: "Kandrat Kandratovich has deepened significantly my knowledge of

drawing. It is not widely known that he had an outstanding talent of a painter. I regard Krapiva as one of my first teachers in art…"[1]

After the graduation of a Minsk school V. Tsvirka continued his education at Vitebsk Art Training College (1929—1932). There he was lucky to study at classes of famous Belarusian artists: I. Ahremchik, L. Leitman, V. Rutsay, V. Hrustaleu, F. Fogt, M. Ende. At that time the budding artist formed a firm art position according to which he strived himself (and later he would try to pass this attitude to his numerous students) not to paint constantly in the same way but to express diversity of the world through the prism of his own soul.

Having returned to Minsk after the studies, Vital Kanstantsinavich taught drawing and drafting at the pedagogical college and at comprehensive school number 25 from 1932 to 1935. In 1933, V. Tsvirka was elected member of the Organizational Committee of the USSR Union of Artists. In 1935 he entered Moscow State Art Institution where his teachers were famous Russian landscape painters S. Gerasimov, G. Ryazhsky, P. Pokarzhevsky, B. Ioganson, A. Deineka, I. Grabar. All his life V. Tsvirka remembered words of professor P. Pokarzhevsky: "I see landscape as a source of connection with Nature, interpret it as music and poetry"[2]. S. Gerasimov was another outstanding artist and teacher who influenced the development of the talent of Vital Kanstantsinavich. He cultivated "persistent diligence, the urge towards integrity, clarity and simplicity"[3] in his students. Gradually rich experience of Moscow Institution transformed into his own artistic vision. Already at the Institution V. Tsvirka chose the genre of landscape as his priority in art. While in Samarkand (Uzbekistan) where Moscow State Art Institution had

---

[1] Виталий Цвирко. Каталог выставки произведений / Авт. вступ. статьи О. А. Сурский. — Москва, 1983. — 32 с. : ил.

[2] Віталь Цвірка. Выстаўка твораў народнага мастака БССР, прысвечаная 75-годдзю з дня нараджэння. Каталог / Склад.: І. В. Назімава. — Мінск: Беларусь, 1988. — 24 с. : іл.

[3] Виталий Цвирко. Каталог выставки произведений / Авт. вступ. статьи О. А. Сурский. — Москва, 1983. — 32 с. : ил.

been evacuated to in 1942, V. Tsvirka created a series of sketches. The artist depicted peculiarity of southern nature in them (*Morning in a Kishlak, On a Donkey, Uzbek Courtyard*; all 1943). However, among the works of the 1940—1950s there were paintings unavoidable to any Soviet artist of the time who did not want to be left behind the framework of official art. His graduation work *The First Arrest of I. V. Stalin* (1942) became the first painting of the kind. Afterwards he created such large-scale composition with historical topic as *The Unsubdued* (1947), *Uprising of Fishermen on Lake Naroch* (1957), etc. However, multifigured canvases on historical and revolutionary themes formed a very brief period in the creative work of V. Tsvirka.

In 1944, Vital Kanstantsinavich became a member of the Moscow section of the USSR Union of Artists. In the same year he returned to the Belarusian capital and almost immediately the State Museum of the History of the Great Patriotic War commissioned a series of memorial city landscapes connected with the events of the Great Patriotic War and also portraits of the partisans. V. Tsvirka created significant works in Social Realism and consequently in 1946 he was admitted to the BSSR Union of Artists but, nevertheless, he did not cease to look for new interpretations of the image of native Belarusian nature. He felt that landscape was the genre in which it was possible to uncover the best sides of his talent. The artist's choice might have been influenced by the fact that he returned to his motherland before the end of the war. Minsk was in ruins. Chaos was incredible. All that left a deep trace in the heart and memory of the artist. In Minsk V. Tsvirka strengthened his position as a landscape painter. "I wanted to paint every tree, every bush, spring and bridge, because all these symbolized my return to the native land. Landscape was a treasure won back", said the artist later[4].

In the 1940—1950s his sketches did not yet have the inimitable style that in a decade would always distinguish works of V. Tsvirka. However, a future

---

[4] Віталь Цвірка. Выстаўка твораў народнага мастака БССР, прысвечаная 75-годдзю з дня нараджэння. Каталог / Склад.: І. В. Назімава. — Мінск: Беларусь, 1988. — 24 с. : іл..

great landscape master was traced in such works as *March, March. Cold Day* (both 1947). These paintings are notable of exceptional sense of colour and freedom of the artistic language. The artist unmistakably showed barely perceptible transitional states of Belarusian nature filling the contents with lyrical emotional experiences. Art historian I. Nasimova thus characterized the paintings: "Stroke expression resembles the sketches of the Samarkand series, but their hot colour scheme has changed to the more subdued one, most suitable to the scarce sun of Belarus…. Modest countryside motifs start to sound as strings of the artist's soul"[5].

Due to objective reasons the artist did not create anything corresponding to the true power of his talent in the period from 1948 to 1953. However, being a bright, talented and energetic person, Vital Kanstantsinavich compensated certain "stiffness" in his creative work with the help of teaching. From 1948 to 1953 V. Tsvirka taught drawing, painting and composition at Minsk Art College, in 1956—1963 he was the head of the Painting Department in the Belarusian Theatrical and Artistic Institution. In 1958 he was given the academic rank of the associate professor and in the same year he was appointed rector of the Belarusian Theatrical and Artistic Institution.

As an innovator with an active life and art position, V. Tsvirka strived for perfection in everything. He used his own methods in teaching and it was very important to him to keep the connection with students. L. Shchamyaleu said about his teacher with gratitude: "It is Vital Kanstantsinavich, a brilliant painter and teacher, who supported my complicated search for the artistic identity"[6]. Legends are still told about the open airs of V. Tsvirka and his students. That was free and easy atmosphere that helped the master to open for his students new horizons of magnificent Belarusian nature and to share the secrets of his work. Thus, V. Tsvirka followed the tradition of old artists when a teacher worked side by side with his disciples and they could observe the

[5] Виталий Цвирко. Каталог выставки произведений / Авт. вступ. статьи О. А. Сурский. — Москва, 1983. — 32 с. : ил.

process of masterpiece creation. He taught that one should not paint nature cold-heartedly, but first of all one should feel the impulse inside, should kindle a spark and learn the wisdom of harmony that ruled all living things on Earth and become a part of it. "Only when alone with nature it is possible to hear its heart", said V. Tsvirka[6].

In the middle of the 1950s the master experienced a new creative rise due to general changes in the social and artistic spheres of life in the country. Since that time diverse and unique Belarusian nature became a constant source of inspiration for V. Tsvirka. *At the Watermill* (1954) could be called such a turning point in his creative work. The talent of the artist reached its full height. An active art position, indisputable authority among colleagues and his contribution to the development of the national school of painting enabled Vital Kanstantsinavich to be appointed Secretary of the Board of the USSR Union of Artists (1961—1967) and from 1962 to 1963 he was the Chairman of the Board of the USSR Union of Artists.

V. Tsvirka made the search for new motifs of native landscapes and their original compositional solutions his principle in work. He preferred to work outside gaining a creative impulse from his communication with nature. He painted in one or two sessions. V. Tsvirka could catch the essence of a scene and summarize his impressions with the help of modern graphic methods.

The end of the 1950s-the beginning of the 1960s were characterized by laconism, expression, sharp line rhythms, colouristic restraint with bright colour accents in the artistic language of painting. It was connected with the so-called "severe style" that changed pompous art of the Stalin era. The genre of landscape showed those tendencies in epic canvases with generalized symbolic images of the native land. In the paintings of that period (*Logoisk Tale* (1960), *My Motherland* (1960), *On Lake Svir* (1962), *The Neman* (1962), *Tale about Polesye* (1964—1965), *Braslav* (1966) (both from the series *In the Belarusian Land*)) V. Tsvirka tried to depict typical sighs of Belarusian

---

[6] Виталий Цвирко. Каталог выставки произведений / Авт. вступ. статьи О. А. Сурский. — Москва, 1983. — 32 с. : ил.

nature and express its beauty and romantic image. For the series of landscapes V. Tsvirka was awarded an honorary title "People's Artist of the BSSR" in 1963. In 1967, he was awarded an honorary title "the BSSR State Prize Winner" for the series *In the Belarusian Land*. However, the artist was not interested in the methods of the "severe style" for long. His bright and unconventional talent could not be limited by any canons existing in art. The artist created his own peculiar style based on the fusion of impressions about nature observation. The style distinguished from everything he had made in the previous period. Despite of using expression stroke his landscapes became more realistic. The master thought that "a landscape should be recognized exactly as a Belarusian one without confusing it with other"[7].

He created many landscapes that became classics of Belarusian painting: *Braslav* (1966), *In Pesky* (1966), *Homeland* (1968), *Stolbtsy* (1968), *Gancha is the Land of Partisans* (1969), *Kalozha* (1969), *Zaslavl* (1974), *The Sun in March* (1982), *Rosy Day* (1982). There were no signs of time in the works of V. Tsvirka but at the same time his style corresponded to the epoch when he lived and worked.

In the 1980s V. Tsvirka took a great interest in the genre of still life which greatly enriched his experimental creative work. Still lives of the master were full of intimacy and coziness notwithstanding epic compositional solutions (*Still Life with a Vase. Autumn Motif, Still Life with a Mirror, Still Life with Daffodils*; all — 1982). In the paintings V. Tsvirka admires the poetry of day-to-day life and shows Eternity in triviality.

The master worked in watercolours, tempera and oil but preferred the later. However, his sketches in watercolours should be considered. The essence of watercolours was in harmony with artistic temperament of Vital Kanstantsinavich. V. Tsvirka's landscapes in watercolours are distinguished by incredible freedom of technique and singularity of images. Peculiarity of the air is felt in such paintings as *Late Autumn, Thaw* (both — 1975), *Logoisk Area, First Greenery, Melted Snow, Orthodox Church in Zaslavl* (all — 1980). The master

---

[7] Крепак Б. А. Виталий Цвирко / Б. А. Крепак. — Минск: Беларусь, 1985. — 427 с. : ил.

often used watercolours for creating winter landscapes. In the painting *Roman-Catholic Church in Rakov* (1980) V. Tsvirka achieved the effect of snow shining by watercolour wash and the slightest colour nuances.

Contemporaries understood the meaning of creative work of V. Tsvirkafor the national school of painting in Belarus. He was awarded an honorary title "Honoured Art Worker of the BSSR" (1955) for the contribution to the development of Belarusian art, besides the artist was awarded with the Order of the Red Banner of Labour (1971), the Medal of Francysk Skorina, etc.

The master passed away on the 11th of June, 1993 when he was 81. The artist was buried in the East Cemetery in Minsk.

V. Tsvirka is the artist recognized not by the signature but by the artistic style. Creative work of Vital Kanstantsinavich laid the foundation of the traditions which are followed now by Belarusian landscape painting. He brought up a whole pleiad of disciples and many of them made a valuable contribution to the development of Belarusian art: "My true followers are those painters who studied from me but their works are absolutely unlike mine. These are L. Shchamyaleu, D. Aleinik, B. Arakcheeu, N. Kazakevich, G. Poplausky, I. Rei and many others", said V. Tsvirka[8].

Paintings of V. Tsvirka may be found in the National Art Museum of the Republic of Belarus, in the funds of the Belarusian Union of Artists, in the Museum of Modern Fine Art in Minsk, in the State Museum of the History of the Great Patriotic War, in local history museums of Belarus, in the Tretyakov Gallery in Moscow and in other museums of the Russian Federation and also in private collections in Belarus and other countries. As for today, the collection of works of Vital Tsvirka in the National Art Museum of the Republic of Belarus (156 paintings) is one of the largest collections in the world. It wholly demonstrates main periods of master's creative work.

Natalia Syalitskaya

---

[7] Крепак Б. А. Виталий Цвирко / Б. А. Крепак. — Минск: Беларусь, 1985. — 427 с. : ил.

Сакавік. Халодны дзень. 1947
Март. Холодный день. 1947
March. Cold Day. 1947

Каля млына. Поўдзень. 1954
Около мельницы. Полдень. 1954
At a Watermill. Noon. 1954

Пасля дажджу. 1958
После дождя. 1958
After the Rain. 1958

Лагойскі сказ. 1960
Логойский сказ. 1960
Logoisk Tale. 1960

Сакавіцкая раніца. 1947
Мартовское утро. 1947
Morning in March. 1947

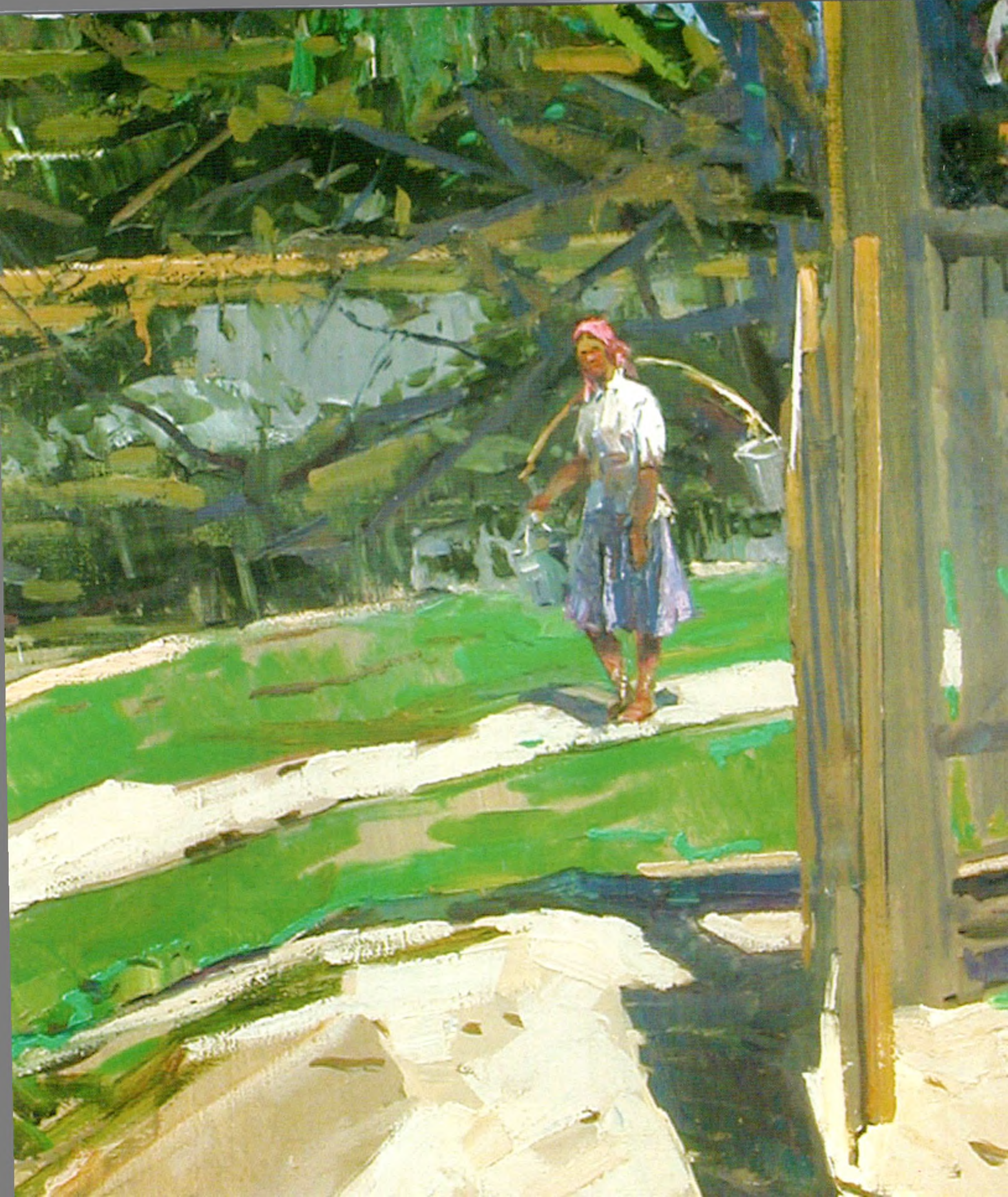

У Пясках. Лета. 1966
В Песках. Лето. 1966
In Pesky. Summer. 1966

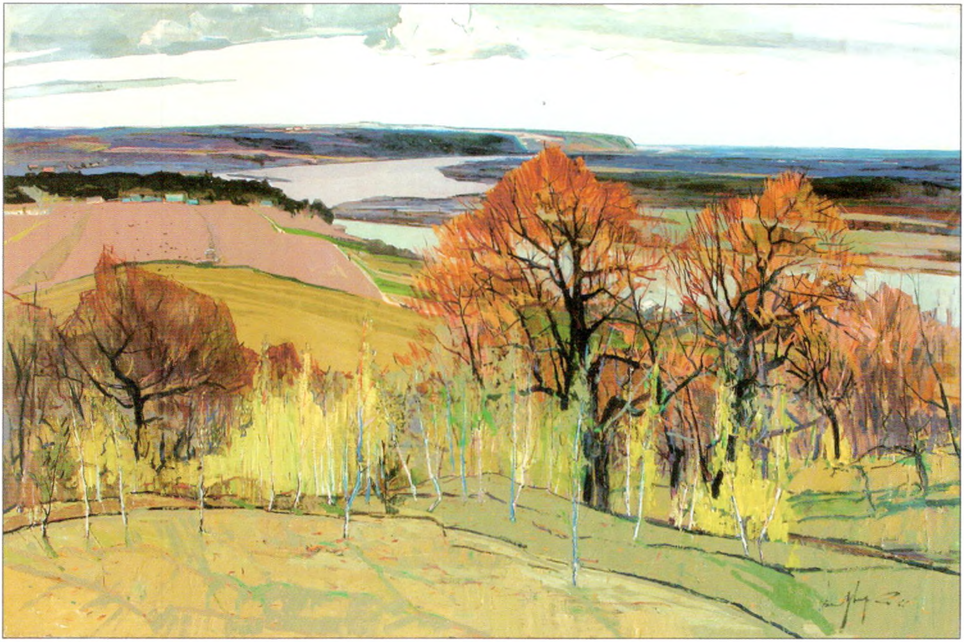

Прыпяць. Вясна. 1966
Припять. Весна. 1966
The Pripyat. Spring. 1966

Прыпяць. 1963 (з серыі «На зямлі беларускай»)
Припять. 1963 (из серии «На земле белорусской»)
The Pripyat. 1963 (from the series *In the Belarusian Land*)

Браслаў. 1966 (з серыі «На зямлі беларускай»)
Браслав. 1966 (из серии «На земле белорусской»)
Braslav. 1966 (from the series *In the Belarusian Land*)

Блізу Беразянкі. 1972
Вблизи Березянки. 1972
Close to the Berezyanka. 1972

Блакітны дзень. 1980
Лазурный день. 1980
Azure Day. 1980

Родны край. 1967
Родной край. 1967
Native Land. 1967

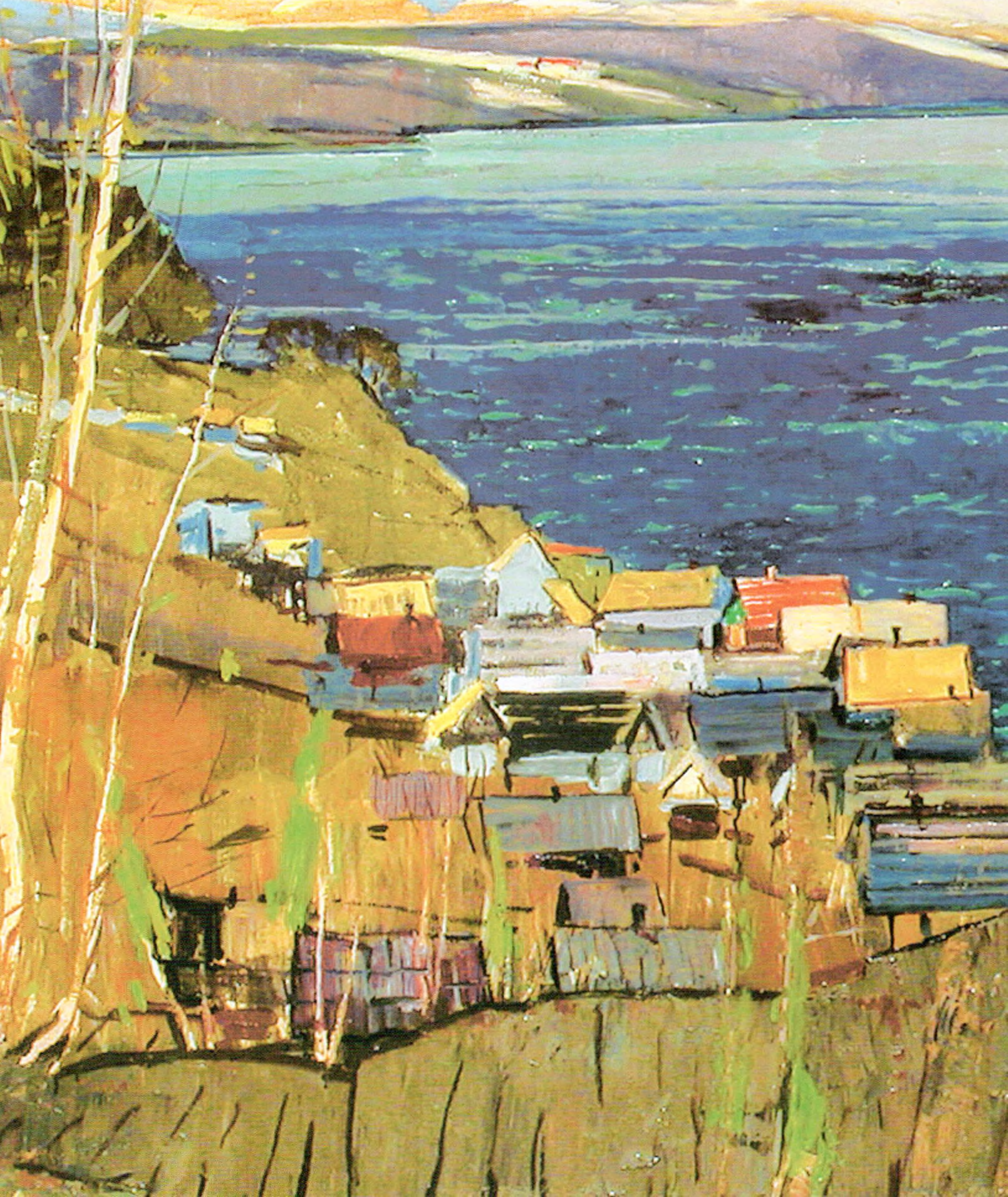

На Прыпяці. Дрэвы скінулі лісце. 1966
На Припяти. Деревья сбросили листву. 1966
At the Pripyat. Leafless Trees. 1966

Стоўбцы. 1968
Столбцы. 1968
Stolbtsy. 1968

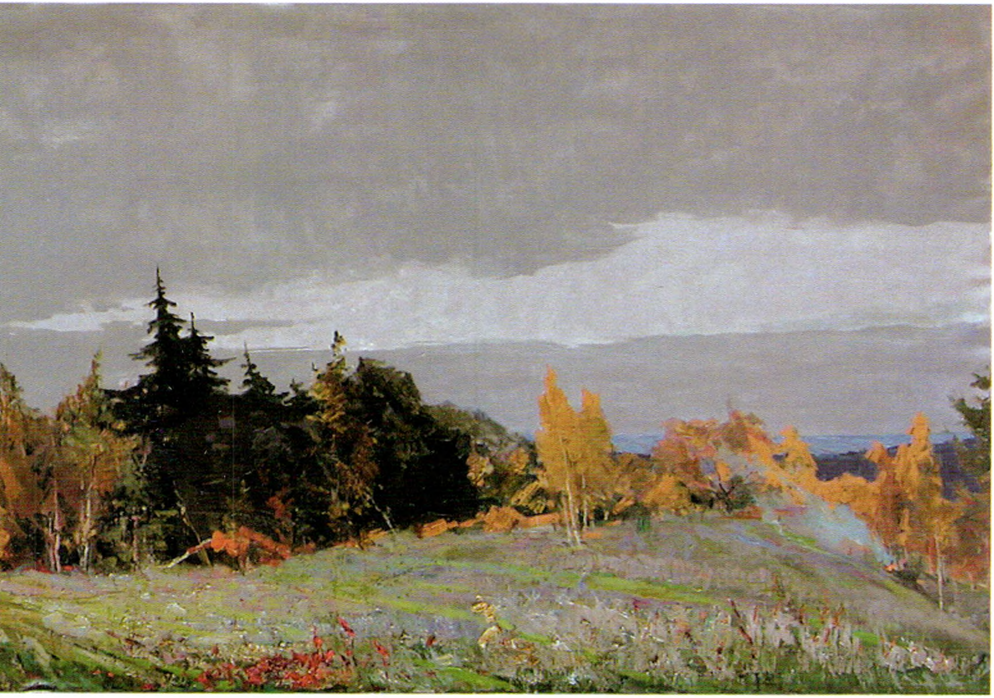

Мая Радзіма. 1960
Моя Родина. 1960
My Motherland. 1960

Нёман. 1962
Неман. 1962
The Neman. 1962

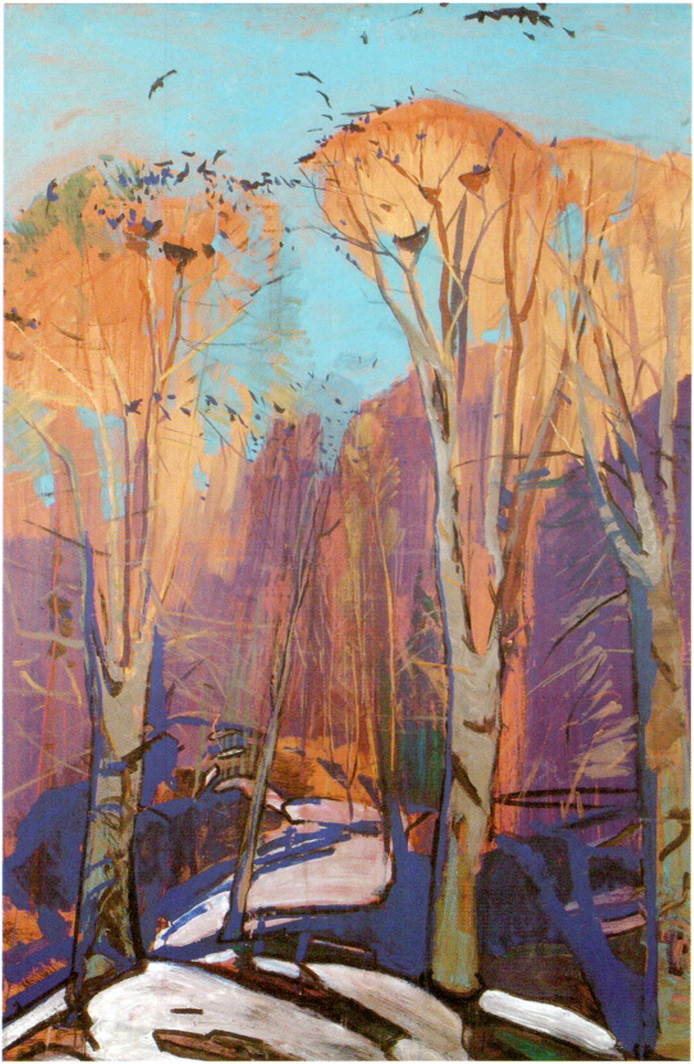

Вясна. Гракі
прыляцелі. 1975
Весна. Грачи при-
летели. 1975
Spring. The Rooks
Have Returned. 1975

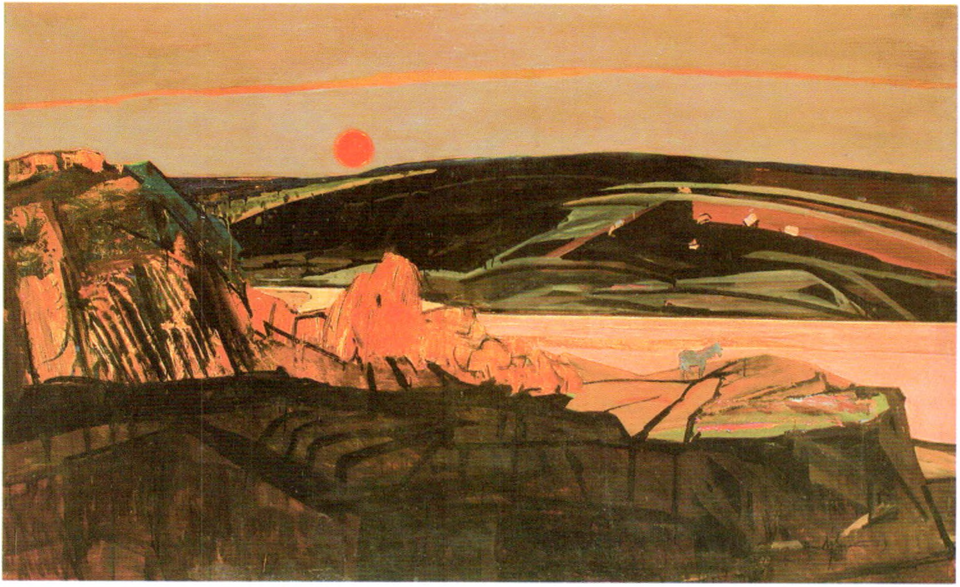

Ганча — зямля партызанская. 1969
Ганча — земля партизанская. 1969
Gancha is the Land of Partisans. 1969

Каложа (Царква XII ст. у Гродне). 1969
Каложа (Церковь XII в. в Гродно). 1969
Kalozha (The Church of the XII cent. in Grodno). 1969

Ружовы дзень. 1982
Розовый день. 1982
Rosy Day. 1982

Восеньскі матыў. 1982
Осенний мотив. 1982
Autumn Motif. 1982

Нацюрморт з люстэркам. 1982
Натюрморт с зеркалом. 1982
Still Life with a Mirror. 1982

Нацюрморт з нарцысамі. 1982
Натюрморт с нарциссами. 1982
Still Life with Daffodils. 1982

Адліга. 1975
Оттепель. 1975
Thaw. 1975

Позняя восень. 1975
Поздняя осень. 1975
Late Autumn. 1975

Талы снег. 1980
Талый снег. 1980
Melted Snow. 1980

Першая зеляніна. 1980
Первая зелень. 1980
First Greenery. 1980

На возеры Свір. 1962
На озере Свирь. 1962
On Lake Svir. 1962

Лагойшчына. 1980
Логойщина. 1980
Logoisk Area. 1980

Царква ў Заслаўі. 1980
Церковь в Заславле. 1980
Orthodox Church in Zaslavl. 1980

Старонка
Страница
Page

Спіс ілюстрацый
Список иллюстраций
List of illustrations

29 Сакавік. Халодны дзень. 1947. *Палатно, алей.*
Март. Холодный день. 1947. *Холст, масло.*
March. Cold Day. 1947. *Oil on canvas.*

30–31 Каля млына. Поўдзень. 1954. *Палатно, алей.*
Около мельницы. Полдень. 1954. *Холст, масло.*
At a Watermill. Noon. 1954. *Oil on canvas.*

32–33 Пасля дажджу. 1958. *Палатно, алей.*
После дождя. 1958. *Холст, масло.*
After the Rain. 1958. *Oil on canvas.*

34 Лагойскі сказ. 1960. *Палатно, алей.*
Логойский сказ. 1960. *Холст, масло.*
Logoisk Tale. 1960. *Oil on canvas.*

35 Сакавіцкая раніца. 1947. *Палатно, алей.*
Мартовское утро. 1947. *Холст, масло.*
Morning in March. 1947. *Oil on cardboard.*

36–37 У Пясках. Лета. 1966. *Палатно, алей.*
В Песках. Лето. 1966. *Холст, масло.*
In Pesky. Summer. 1966. *Oil on canvas.*

38 Прыпяць. Вясна. 1966. *Палатно, алей.*
Припять. Весна. 1966. *Холст, масло.*
The Pripyat. Spring. 1966. *Oil on canvas.*

39 Прыпяць. 1963 (з серыі «На зямлі беларускай»). *Палатно, алей.*
Припять. 1963 (из серии «На земле белорусской»). *Холст, масло.*
The Pripyat. 1963 (from the series *In the Belarusian Land). Oil on canvas.*

40 Браслаў. 1966 (з серыі «На зямлі беларускай»). *Палатно, алей.*
Браслав. 1966 (из серии «На земле белорусской»). *Холст, масло.*
Braslav. 1966 (from the series *In the Belarusian Land*). *Oil on canvas.*

41 Блізу Беразянкі. 1972. *Палатно, алей.*
Вблизи Березянки. 1972. *Холст, масло.*
Close to the Berezyanka. 1972. *Oil on canvas.*

42 Блакітны дзень. 1980. *Палатно, алей.*
Лазурный день. 1980. *Холст, масло.*
Azure Day. 1980. *Oil on canvas.*

43 Родны край. 1967. *Палатно, алей.*
Родной край. 1967. *Холст, масло.*
Native Land. 1967. *Oil on canvas.*

44–45 На Прыпяці. Дрэвы скінулі лісце. 1966. *Палатно, алей.*
На Припяти. Деревья сбросили листву. 1966. *Холст, масло.*
At the Pripyat. Leafless Trees. 1966. *Oil on canvas.*

46–47 Стоўбцы. 1968. *Палатно, алей.*
Столбцы. 1968. *Холст, масло.*
Stolbtsy. 1968. *Oil on canvas.*

48–49 Мая Радзіма. 1960. *Палатно, алей.*
Моя Родина. 1960. *Холст, масло.*
My Motherland. 1960. *Oil on canvas.*

50–51 Нёман. 1962. *Палатно, алей.*
Неман. 1962. *Холст, масло.*
The Neman. 1962. *Oil on canvas.*

52 Вясна. Гракі прыляцелі. 1975. *ДВП, тэмпера.*
Весна. Грачи прилетели. 1975. *ДВП, темпера.*
Spring. The Rooks Have Returned. 1975. *Tempera on fiberboard.*

53 Ганча — зямля партызанская. 1969. *ДСП, алей.*
Ганча — земля партизанская. 1969. *ДСП, масло.*
Gancha is the Land of Partisans. 1969. *Oil on veneer.*

54 Каложа (Царква XII ст. у Гродне). 1969. *Палатно, алей.*
Каложа (Церковь XII в. в Гродно). 1969. *Холст, масло.*
Kalozha (The Church of the XII cent. in Grodno). 1969. *Oil on canvas.*

55 Ружовы дзень. 1982. *Палатно, алей.*
Розовый день. 1982. *Холст, масло.*
Rosy Day. 1982. *Oil on canvas.*

56 Восеньскі матыў. 1982. *Палатно, тэмпера.*
Осенний мотив. 1982. *Холст, темпера.*
Autumn Motif. 1982. *Tempera on canvas.*

57 Нацюрморт з люстэркам. 1982. *Кардон, тэмпера.*
Натюрморт с зеркалом. 1982. *Картон, темпера.*
Still Life with a Mirror. 1982. *Tempera on cardboard.*

58–59 Нацюрморт з нарцысамі. 1982. *Кардон, тэмпера.*
Натюрморт с нарциссами. 1982. *Картон, темпера.*
Still Life with Daffodils. 1982. *Tempera on cardboard.*

60 Адліга. 1975. *Папера, акварэль.*
Оттепель. 1975. *Бумага, акварель.*
Thaw. 1975. *Watercolours on paper.*

61 Позняя восень. 1975. *Кардон, акварэль.*
Поздняя осень. 1975. *Картон, акварель.*
Late Autumn. 1975. *Watercolours on cardboard.*

62 Талы снег. 1980. *Папера, акварэль.*
Талый снег. 1980. *Бумага, акварель.*
Melted Snow. 1980. *Watercolours on paper.*

63 Першая зяляніна. 1980. *Папера, акварэль.*
Первая зелень. 1980. *Бумага, акварель.*
First Greenery. 1980. *Watercolours on paper.*

64–65 На возеры Свір. 1962. *Палатно, алей.*
На озере Свирь. 1962. *Холст, масло.*
On Lake Svir. 1962. *Oil on canvas.*

66 Лагойшчына. 1980. *Папера, акварэль.*
Логойщина. 1980. *Бумага, акварель.*
Logoisk Area. 1980. *Watercolours on paper.*

67 Царква ў Заслаўі. 1980. *Папера, акварэль.*
Церковь в Заславле. 1980. *Бумага, акварель.*
Orthodox Church in Zaslavl. 1980. *Watercolours on paper.*

Творы з'яўляюцца ўласнасцю Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь

Произведения являются собственностью Национального художественного музея Республики Беларусь

Works are the property of the National Art Museum of the Republic of Belarus

Навукова-папулярнае выданне

Славутыя мастакі з Беларусі

ВІТАЛЬ ЦВІРКА

ВИТАЛИЙ ЦВИРКО

VITAL TSVIRKA

На беларускай, рускай і англійскай мовах

Рэдактар *Л.У. Сідарава*
Пераклад на англійскую мову *А.В. Валасач*
Мастацкі рэдактар *А.А. Яцук*
Тэхнічны рэдактар *С.Л. Печанёва*
Карэктары *Л.К. Сямёнава, Т.Б. Давідоўская, А.В. Валасач*

Падпісана да друку 19.03.2013. Фармат 60×70 1/16.
Папера мелаваная. Гарнітура «Minion Pro». Афсетны друк.
Ум. друк. арк. 3,51. Ул.-выд. арк. 3,9. Тыраж 1500 экз. Зак. 92.

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «Выдавецтва «Беларусь».
ЛИ № 02330/0494065 ад 03.02.2009.
Пр. Пераможцаў, 11, 220004, Мінск. http://belarusbook.by

Адкрытае акцыянернае таварыства «Чырвоная зорка».
ЛП № 02330/0552716 ад 03.04.2009.
1-ы Загарадны зав., 3, 220073, Мінск.

978-985-01-1030-5

9 789850 110305

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Славутыя мастакі з Беларусі
Знаменитые художники из Беларуси
Famous artists from Belarus

І. ХРУЦКІ
В. ВАНЬКОВІЧ
В. БЯЛЫНІЦКІ-БІРУЛЯ
Я. ДРАЗДОВІЧ
С. ЖУКОЎСКІ
В. ЦВІРКА
А. АСТАПОВІЧ
М. ФІЛІПОВІЧ
Л. АЛЬПЯРОВІЧ
А. ГАРАЎСКІ
П. МАСЛЕНІКАЎ
Ф. РУШЧЫЦ
М. САВІЦКІ
М. СЯЎРУК

Выдавецтва
«Беларусь»